

Cultuurnota

Cultuur Maakt Mensen

1. **Versterken van het PROFIEL: we versterken onze kracht door het profiel waarmee we ons onderscheiden en dat door veel mensen herkend wordt aan te scherpen. Onze speerpunten zijn:**
 - a. De toonaangevende positie van muziekfestivals, theaterfestivals en –gezelschappen verder ontwikkelen, mede in samenhang met de podia
 - b. De aantrekkingskracht van de musea in 's-Hertogenbosch versterken

2. **Vernieuwen van het AANBOD: we blijven toekomstbestendig door nieuwe ontwikkelingen in gang te zetten. Onze speerpunten zijn:**
 - a. Het makersklimaat verbeteren, door makers en specifiek jonge makers, sterker te ondersteunen en zichtbaarder te maken
 - b. Urban arts als cultuurvorm in al zijn verschillende uitingen verder ontwikkelen

3. **Verbinden van MENSEN: we betrekken meer verschillende mensen bij het culturele leven, en we betrekken ze sterker door cultuur toegankelijker te maken. Onze speerpunten zijn:**
 - a. Samenhang in het aanbod van cultuureducatie voor kinderen verbeteren
 - b. Amateurkunsten, met name muziek, toegankelijker maken
 - c. Actieve en receptieve deelname aan cultuur van nieuw publiek vergroten (publiekswerking)
 - d. Het bereik van het bestaande cultuurpubliek, bewoners en bezoekers, versterken (publiekswerving)

1) Samenvatting

Cultuur brengt zoveel. Het is een bron van vernieuwing en zet aan tot creëren, beleven en denken. Het brengt mensen samen, en het draagt bij aan de aantrekkelijkheid van onze stad als woon-en werkgemeente en aan de lokale economie. Cultuur is van waarde voor iedereen. Culturele voorzieningen, evenementen en activiteiten spelen een belangrijke rol in het dagelijkse sociale leven in 's-Hertogenbosch en karakteriseren ons als gemeente. In die zin vormt cultuur de identiteit van een stad. Allemaal redenen om ons blijvend in te zetten voor een rijk cultureel aanbod. We willen een aantrekkelijk en vernieuwend cultureel klimaat, waarin ook jongeren zich herkennen. In ons bestuursakkoord onderstrepen we het belang van cultuur, door deze te benoemen als een van de twee onderscheidende pijlers in onze gemeente.

De huidige cultuurperiode loopt eind 2024 af. Deze stond voor een groot deel in teken van overleven voor de cultuursector. Toen de huidige periode begon in 2021 was de coronacrisis al in volle hevigheid aan de gang. Een tijd waarin de samenleving een groot deel van de tijd op slot ging. Met grote negatieve gevolgen voor onder meer de cultuursector. In de loop van 2022 konden we gelukkig de coronacrisis grotendeels achter ons laten. Maar al snel ontstond een nieuwe crisis, die

van stijgende energieprijzen en inflatie. Daar kwam krapte op de arbeidsmarkt bovenop. Waarmee het opnieuw alle hens aan dek was voor de cultuursector. Gezien deze omstandigheden heeft het huidige cultuurbeleid nog nauwelijks de kans gekregen om effect te sorteren. Daarom hebben we ervoor gekozen om het beleid niet te evalueren, maar een advies te vragen voor de komende cultuurperiode 2025-2028. Op hoofdlijnen komt hieruit dat geen grote inhoudelijke beleidswijzigingen hoeven te worden doorgevoerd. De huidige beleidslijnen passen nog steeds bij de ontwikkelingen en ambitie die we hebben. Wel worden enkele wijzigingen voorgesteld waar het gaat om de financieringssystematiek.

Het blijft onze ambitie om onze kracht verder uit te bouwen en de positie van Cultuurstad van het Zuiden te versterken. Een dergelijke ambitie betekent dat we moeten blijven innoveren, verrassen en investeren. Hiermee houden we de gemeente ook in de toekomst levendig voor onze huidige bewoners en aantrekkelijk voor nieuwe bewoners. Dit draagt eveneens bij aan het vestigingsklimaat voor bedrijven en maatschappelijke organisaties. We willen ook in de toekomst een aansprekend, prikkelend en divers cultureel aanbod voor onze bewoners hebben, waarin iedere inwoner op zijn of haar manier kan deelnemen aan cultuur. Daarnaast willen we ervoor zorgen dat meer cultuurtoeristen de weg naar 's-Hertogenbosch blijven vinden voor kwaliteitsaanbod. Dat is niet alleen belangrijk voor de vitaliteit van de culturele organisaties, maar ook voor economische spin-off. Door te versterken waar we goed in zijn, door het blijvend innoveren van het aanbod, en door cultuur en mensen nog beter aan elkaar te verbinden, blijven we ook in de toekomst dé Cultuurstad van het Zuiden voor onze bewoners en bezoekers.

We hechten aan de veelzijdigheid die we in de afgelopen jaren hebben opgebouwd. Om optimaal effect te realiseren uit onze inspanningen is het nodig accenten te leggen. Dit doen we op de punten waar we kansen zien ter versterking en kansen ter verbetering.

1. **Versterken van het PROFIEL:** we versterken onze kracht door het profiel waarmee we ons onderscheiden en dat door veel mensen herkend wordt aan te scherpen. Onze speerpunten zijn:
 - a. De toonaangevende positie van muziekfestivals, theaterfestivals en –gezelschappen verder ontwikkelen, mede in samenhang met de podia
 - b. De aantrekkingskracht van de musea in 's-Hertogenbosch versterken
2. **Vernieuwen van het AANBOD:** we blijven toekomstbestendig door nieuwe ontwikkelingen in gang te zetten. Onze speerpunten zijn:
 - a. Het makersklimaat verbeteren, door makers en specifiek jonge makers, sterker te ondersteunen en zichtbaarder te maken
 - b. Urban arts als cultuurvorm in al zijn verschillende uitingen verder ontwikkelen
3. **Verbinden van MENSEN:** we betrekken meer verschillende mensen bij het culturele leven, en we betrekken ze sterker door cultuur toegankelijker te maken. Onze speerpunten zijn:
 - a. Samenhang in het aanbod van cultuureducatie voor kinderen verbeteren
 - b. Amateurkunsten, met name muziek, toegankelijker maken
 - c. Actieve en receptieve deelname aan cultuur van nieuw publiek vergroten (publiekswerking)
 - d. Het bereik van het bestaande cultuurpubliek, bewoners en bezoekers, versterken (publiekswerving)

Langs deze drie beleidslijnen geven we ons cultuurbeleid ook voor de komende periode vorm, waarbij we een aantal speerpunten aanscherpen. In lijn met het bestuursakkoord geven we makers een prominentere rol in ons cultuurbeleid. Zoals ook werd onderstreept in de cultuurscan, is er geen cultuur zonder makers. Zij vormen als het ware het fundament van de culturele infrastructuur. En zijn daarmee van groot belang om onze ambities te kunnen verwezenlijken. Bovendien zijn makersplekken van toegevoegde waarde voor gebiedsontwikkeling en placemaking. We hebben gezien hoe de Tramkade in de afgelopen jaren een culturele hotspot is geworden en de binnenstad een stukje heeft verbreed. Reden te meer om makers met makersplekken en andere manieren te ondersteunen. Een tweede aanscherping betreft de amateurkunsten. Die blijven belangrijk, net als in de voorgaande periode. Toen hebben we ervoor gekozen de focus te leggen op de combinatie jeugd en muziekverenigingen en -scholen, om nieuwe aanwas te stimuleren. Door nog explicieter te erkennen dat amateurkunstbeoefening niet alleen plaatsvindt in verenigingsvorm of op een school, maar ook in bijvoorbeeld communities of op andere informelere wijzen, doen we meer recht aan de ontwikkeling die de amateurkunstenbeoefening in de afgelopen jaren heeft doorgemaakt. We verwachten daarmee ook een bredere groep (jeugdige) amateurkunstenaars te kunnen bereiken en ondersteunen, in de discipline muziek en daarbuiten. Zo maken we de amateurkunst in 's-Hertogenbosch meer toekomstbestendig.

We voeren dit beleid uit middels verschillende instrumenten. De drie beleidslijnen vertalen we in de subsidiering aan onze organisaties, door een samenhangend pakket van structurele en incidentele subsidieregelingen. Ook binnen de regelingen zullen de lijnen, daar waar passend, worden opgenomen in de vorm van voorwaarden en criteria. Hierbij beseffen we dat niet alle organisaties op alle onderdelen even zwaar kunnen inzetten. We verwachten wel dat we door de variatie tot een evenwichtige spreiding over de beleidslijnen komen.

Ten opzichte van de huidige periode wijzigen we het instrumentarium. Voor de meerjarige subsidies professionele kunsten komt er een regeling. Hiermee zorgen we voor een gelijk spelveld en meer transparantie. Binnen deze regeling maken we een aparte categorie voor de Algemene Bossche Cultuurvoorzieningen (ABC). Dit zijn de cultuurorganisaties die de meeste subsidie ontvangen en waarvan we een grotere verantwoordelijkheid richting het lokale culturele veld vragen. De regeling amateurkunsten blijft, maar we maken deze meer toegankelijk voor niet-traditioneel georganiseerde amateurkunsten. Ook komt er een regeling voor de volksfeesten, waarbij we ruimte creëren voor nieuwe vieringen. De incidentele financiering via de cultuurfondsen blijft, maar de doelstellingen van de fondsen wijzigen we. Zo sluiten deze beter aan bij de ontwikkelingen en behoefte in het culturele veld en bij onze wens om makers nog beter te ondersteunen dan nu het geval is. Natuurlijk gaan we ook door met de co-financiering met andere beleidsterreinen, de co-financiering met provincie en Rijk en investeringen in gebouwen.

Daarnaast zullen we voor de beoordeling van de aanvragen voor meerjarige subsidies professionele kunsten gaan werken met een adviescommissie, zoals we nu ook al doen voor de incidentele subsidies binnen de cultuurfondsen. Deze commissie, Commissie Bosch Cultuursysteem, adviseert het college over de toekenningen van de subsidies. De commissie bestaat uit leden die onze gemeente en het lokale culturele veld goed kennen, maar ook de provinciale en landelijke context. De meeste culturele disciplines zijn hierin vertegenwoordigd, is zoveel als mogelijk inclusief en is in staat om aanvragen te beoordelen op maatschappelijke betekenis, uitvoerbaarheid en ondernemerschap.

De ambitie om onze positie van Cultuurstad van het Zuiden te versterken, de ontwikkeling van nieuwe initiatieven in de gemeente, en autonome kostenontwikkelingen in het veld zorgen voor een grotere

financieringsbehoefte. Bij het bestuursakkoord zijn er structureel extra middelen vrijgemaakt voor de verhoging van het budget van de Bossche Culturele Basis, de huisvesting Amateurkunsten (BACH), een creatieve makershub, de Bossche Zomer en Impuls culturele ideeën. Hiermee, en door de (her)verdeling van de middelen over de verschillende regelingen, geven we voor een deel al invulling aan die behoefte. Ook blijven we op andere wijze investeren in cultuur, zoals de verbouwing van Huis73 en de herhuisvesting van Design Museum Den Bosch.

De huidige meerjarenbegroting loopt eind 2024 af. Met het raadsvoorstel 'Cultuurbegroting 2025-2028' worden de nieuwe financiële kaders cultuur vastgesteld die aansluiten bij het voorgestelde instrumentarium, bestaande uit nieuwe regelingen voor structurele meerjarensubsidies en incidentele tijdelijke subsidies. Met de cultuurbegroting blijven we binnen de financiële kaders die al zijn vastgesteld, inclusief de structurele verhoging van € 300.000 voor de Bossche Culturele Basis waartoe is besloten met het vaststellen van het bestuursakkoord.

Dat dit voorstel bij de begrotingsvergadering van 2024 vastgesteld moet worden heeft ook te maken met de tijdsdruk en een zorgvuldig aanvraag- en beoordelingsproces dat we willen doorlopen. Voordat we het aanvraagproces kunnen starten, dienen de subsidieplafonds vastgesteld te zijn. We willen de professionele organisaties voor de zomer 2024 informeren over hun financiële positie vanaf 2025. Dit zodat zij hiermee rekening kunnen houden in de voorbereiding van hun plannen voor dat jaar en daarna rekening mee kunnen houden. Om het proces deze procedures zorgvuldig te kunnen doorlopen is tijd nodig. Om voldoende tijd te hebben voor de aanvraag- en beoordelingsprocedure, moet met name de regeling professionele kunsten snel opengesteld worden, op 1 december. Het college dient dus voor 1 december de regeling vast te stellen en de aanvragers te informeren. Hiermee doorlopen we een vergelijkbaar proces als het Rijk, en de Provincie en andere BrabantStad-steden. Zo en zorgen we voor eenduidigheid in aanvraagprocedures van de verschillende overheden.

1. AANLEIDING

In de gemeente 's-Hertogenbosch vinden we een bloeiend cultureel leven belangrijk en willen we hierin blijvend investeren. In ons bestuursakkoord onderschrijven we het belang van cultuur door deze als een van de twee onderscheidende pijlers in onze gemeente te zien. Het cultuurbeleid dat we de afgelopen jaren hebben gevoerd en het in 2016 vastgestelde financieringssysteem hebben eraan bijgedragen dat 's-Hertogenbosch zich heeft ontwikkeld tot Cultuurstad van het Zuiden. We scoren tot nu toe hoog op de landelijke lijstjes, en de landelijke financiering die een aantal van onze organisaties ontvangt, onderstreept de kwaliteit van ons aanbod. Dit biedt echter geen garantie voor de toekomst. In de afgelopen jaren zijn ook de culturele sector en de maatschappelijke context veranderd. Niet in de laatste plaats door de coronacrisis, waarvan de negatieve effecten nog steeds merkbaar zijn. Ook de daaropvolgende energiecrisis, de toegenomen inflatie en de krapte op de arbeidsmarkt hebben een grote impact op de cultuursector.

Voor de totstandkoming van de huidige beleidsnota is een evaluatie gehouden. Ook is een discussienota behandeld in de gemeenteraad. Deze hebben input opgeleverd voor het cultuurbeleid van de huidige cultuurperiode 2021-2024, naast de directe consultatie van het culturele veld bij het opstellen hiervan. Nu staan we aan de vooravond van een nieuwe periode die in 2025 begint. De coronacrisis en daaropvolgend de energiecrisis, de toegenomen inflatie en de krapte op de arbeidsmarkt maken dat een echte evaluatie van de huidige beleidsnota niet echt mogelijk is. Door de negatieve effecten van de crises voor de cultuursector heeft dit beleid immers nog nauwelijks zijn werking kunnen hebben. Het culturele veld is bovendien gebaat bij rust (geen grote beleidswijzigingen) na de turbulente jaren die achter ons liggen en de gevolgen van de crises die organisaties nog steeds het hoofd moeten bieden. We hebben dan ook gekozen voor een

Cultuurscan: een advies over de huidige stand van zaken binnen de cultuursector en wat dit zou moeten betekenen voor het beleid in de toekomst. Natuurlijk is dit advies vooral toegespitst voor de nieuwe cultuurperiode 2025-2028. Bij de totstandkoming hiervan is het culturele veld nauw betrokken op verschillende manieren. Zo zijn verschillende groepsgesprekken gehouden met vertegenwoordigers van professionele culturele organisaties en amateurverenigingen, van groot en klein. Ook zijn er gesprekken geweest met mensen die aanvragen hebben gedaan bij de Cultuurfondsen. De gesprekken met makers die in het voorjaar van 2023 hebben plaatsgevonden zijn ook meegenomen in de scan. Daarnaast heeft er een breed stadsgesprek plaatsgevonden. Tijdens het proces is bovendien gewerkt met een klankbordgroep die bestond uit vertegenwoordigers van DOCIS (het overleg van de directeuren van de grote culturele instellingen in 's-Hertogenbosch). Eind augustus is het advies gepresenteerd aan het culturele veld en hebben vertegenwoordigers de mogelijkheid gekregen om hier in een bijeenkomst op te reageren. Deze reacties zijn meegenomen bij de aanpassingen die we uiteindelijk hebben gedaan in de huidige beleidsnota.

In deze nota ligt de nadruk op het gesubsidieerde deel van cultuur. Dit laat onverlet dat wij een veelvoud aan initiatieven waarderen die niet of nauwelijks subsidie ontvangen en vaak op een andere wijze worden ondersteund, maar natuurlijk ook bijdragen aan Cultuurstad van het Zuiden, zoals Carnaval of commercieel cultureel aanbod. Erfgoed en cultuurhistorie, behalve de gesubsidieerde musea, is ondergebracht bij de afdeling Erfgoed. Daar waar relevant werken we samen.

– Beleidsmatige context

Het thema Cultuurstad van het Zuiden beslaat de beleidsterreinen cultuur, citymarketing en evenementen, en heeft een link met economisch beleid en de cultuurhistorische identiteit van 's-Hertogenbosch. Een integrale benadering zorgt voor kruisbestuiving en versterking, en zorgt daarmee dus voor meer dan de som der delen. We werken aan samenhangend beleid rondom kwaliteiten die onze bewoners en bezoekers aan onze gemeente toekennen. Binnen het cultuurbeleid ligt het accent op de doorontwikkeling van ons culturele aanbod en op de betrokkenheid van het publiek bij dat aanbod. Daarmee houden we Cultuurstad van het Zuiden ook in de toekomst sterk en concurrerend. Met het evenementenbeleid willen we kunnen kiezen voor kwalitatieve evenementen waarmee we ons sterker profileren. En als één van de twee speerpunten van het Citymarketingbeleid, waarvan de uitvoering ligt bij Den Bosch Partners, kunnen we onze positie van Cultuurstad van het Zuiden verder uitdragen naar bewoners, bedrijven en bezoekers. We verbinden cultuur daarbij met leefbaarheid en gastvrijheid. Overkoepelend draagt het integrale thema bij aan meer kwaliteitsbezoek, waar ook ondernemers en maatschappelijke organisaties profijt van hebben. In deze nota bezien we Cultuurstad van het Zuiden vanuit het cultuurbeleid, en verwijzen we naar andere beleidsterreinen waar relevant.

2. CULTUUR KENMERKT 'S-HERTOGENBOSCH

Cultuur in de brede zin van het woord gaat over de manier waarop we in gezamenlijkheid vormgeven aan ons leven, onze gewoonten en gebruiken. In een smallere definitie hebben we het over 'kunst en cultuur', zoals muziek, theater, beeldende kunst, literatuur. Deze wordt vaak bedoeld in cultuurbeleid. In onze gemeente hangen de twee definities sterk samen. Culturele voorzieningen, evenementen en activiteiten spelen een belangrijke rol in het dagelijkse sociale leven in 's-Hertogenbosch en karakteriseren ons als gemeente. In die zin vormt cultuur de identiteit van een stad.

2.1. Maatschappelijke waarde van cultuur

De sterke relatie tussen cultuur en een stad hangt ook samen met wat we de maatschappelijke waarde van cultuur noemen. Meestal wordt bij cultuurbeleid in Nederland uitgegaan van drie soorten opbrengsten van cultuur voor een gemeente, die met elkaar samenhangen.

Aan de basis ligt de intrinsieke culturele waarde: de kracht van cultuur om iets los te maken bij mensen. In een culturele stad worden culturele producten gemaakt, zoals theater, muziek, visuele kunst, architectuur, we zien en beleven ze op festivals, bij podia en in tentoonstellingen, en ze worden op een gegeven moment onderdeel van ons culturele erfgoed. Als bewoners of bezoekers genieten we van cultuur, het laat ons verbazen en verwonderen, het inspireert ons en soms irriteert het ons. Cultuur zet ons aan het denken, of geeft ons inzichten die weer leiden tot iets nieuws. De culturele waarde wint aan kracht als cultuureducatie, het makerschap en het tonen en meemaken van cultuur goed op elkaar aansluiten, en als er aandacht is voor kwaliteit en vakmanschap. Kortom, de culturele waarde geeft de stad haar identiteit, en staat aan de basis van de sociale en economische waarde.

De culturele stad verrijkt niet alleen mensen, maar verbindt ze ook. Dit is de sociale waarde van cultuur: het zorgt voor cohesie en participatie en draagt bij aan educatie en talentontwikkeling. Onze podia en festivals spelen hierin een belangrijke rol, in de verbindingen tussen professionele kunst en amateurs en cultuur en publiek. We gaan naar Jazz in Duketown voor de muziek, maar ook om andere mensen te ontmoeten en samen het festival te beleven. Dat geldt natuurlijk ook voor Oeteldonk. Het wijktheater heeft een culturele waarde voor de deelnemers, maar zorgt ook voor nieuwe verbinding in de wijk. En muziek- en cultuureducatie leveren een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen en jongeren en de ontwikkeling van *21st century skills*.

De economische waarde van cultuur ten slotte, zit in het positieve effect dat cultuur heeft op het vestigingsklimaat, de (indirecte) werkgelegenheid en de aantrekkelijkheid van een gemeente. Die economische waarde vertaalt zich ook in de economische spin-off van de cultuurtoerist, de bezoekers van buiten de gemeente aan Bossche culturele activiteiten. We hebben daarvan een duidelijke illustratie gezien met het Jeroen Boschjaar.

2.2. Samenwerking in cultuurbeleid

– Integraal werken binnen de gemeentelijke beleidsterreinen

Deze verschillende waarden laten zien dat cultuur en cultuurbeleid niet op zichzelf staan. Het raakt aan veel andere sectoren, vaak impliciet. We werken toe naar meer integraliteit, om zo cultuur nog meer te laten bijdragen aan de realisatie van beleidsdoelen op andere terreinen. En uiteraard ook omgekeerd.

Onze culturele festivals en de musea trekken binnen- en buitenlands publiek naar 's-Hertogenbosch, de economische waarde van de cultuurtoerist hebben we net al genoemd. Cultuurstad van het Zuiden is niet voor niets een van de twee pijlers in het Citymarketingbeleid. Onze grote evenementen, maar juist ook de veelzijdigheid in ons aanbod dragen bij aan de positieve beeldvorming van onze gemeente en maken van 's-Hertogenbosch een aantrekkelijke plek voor bewoners en bedrijven. Die aantrekkelijkheid hangt ook samen met de aanwezigheid van creatief talent en vernieuwing. Er zijn ook mogelijkheden om cultuur nog sterker te verbinden aan onze data-ambities, zoals eerder de samenwerking tijdens de Den Bosch Data Week liet zien. Op het gebied van welzijn en zorg werken we bijvoorbeeld samen om eenzaamheid onder senioren aan te pakken. De link met erfgoed, zowel in

de historische binnenstad als op industriële erfgoedlocaties, maar ook via de verhalen van bewoners en voor bezoekers, is evident. Ook met onderwijs en sport zijn er raakvlakken en werken we samen. Bijvoorbeeld in de activiteiten van Huis73, Citytrainers, Sjors Creatief & Sportief, Urban en Gelijke Kansen.

We zien ook ruimtelijke verbinding. Veel culturele organisaties zijn gehuisvest in monumentale panden met een heel eigen identiteit. Met een hedendaagse culturele invulling blijft ons erfgoed toegankelijk voor alle Bosschenaren en houden we de binnenstad levendig. Ook de Tramkade is natuurlijk een goed voorbeeld van herbestemming, uitgegroeid tot een culturele hotspot, waar nieuwe initiatieven zich kunnen ontplooiën en waar een nieuw en jong publiek wordt bereikt. De uitdaging voor dit gebied is om de culturele dynamiek vast te houden in de definitieve invulling en goed te kijken naar een goede mix van functies. Met het bestemmen van 45.000m² in de Bossche Stadsdelta voor cultuur, werken en horeca wordt hierin een belangrijke stap gezet. In de ontwikkeling en zichtbaarheid van stedelijke gebieden is de kracht van cultuur bekend. Bij de nieuwe opgaven is de betrokkenheid van cultuur dan ook van toegevoegde waarde, zowel in gebieden waar cultuur al aanwezig is, als op plekken waar dat nog niet het geval is. Verder zien we ook kansen voor het verder ontwikkelen van het beleid Kunst in de Openbare Ruimte. Door grotere statements te maken, kunnen we de stad, wijken, dorpen en kernen meer kleur en herkenning geven en de beleving van de buitenruimte versterken. Zo profileren we 's-Hertogenbosch nog sterker als Cultuurstad van het Zuiden.

De toegevoegde waarde van cultuur werkt goed als er in die stedelijke ontwikkeling voldoende ruimte is voor cultuur, of het nu gaat om grotere opgaven, kleinere organisaties of individuele makers. Met name kleinere culturele spelers moeten steeds vaker plaatsmaken voor andere ontwikkelingen. Dit terwijl het voor hen, net als voor andere ondernemers, belangrijk is een plek te hebben waar ze kunnen werken, experimenteren en uitwisseling kunnen organiseren. We houden onze gemeente levendig en aantrekkelijk door blijvend ruimte te bieden voor experiment in de vorm van voldoende vrije ruimte, vaste plekken en permanente tijdelijke plekken. Door daarnaast de beschikbare ruimte te mixen en creatieve makers te verbinden met andere ondernemers kunnen zij ook elkaars potentieel benutten.

– Samenwerking in de culturele sector en met de cultuursector

Ook binnen de culture sector zien we mogelijkheden om elkaars potentieel beter te benutten. Op verschillende vlakken werken organisaties in de stad al samen. Zo vinden organisaties elkaar vrij makkelijk in en rond de Verkadefabriek, de Willem Twee Fabriek, en Pand 18, en werken de meeste culturele organisaties samen met Huis73 op het gebied van cultuureducatie. We zien mogelijkheden om de samenwerking binnen en buiten de sector te vergroten, niet alleen op individueel niveau, maar ook als sector als een groter geheel.

Op zichzelf is het niet vreemd dat culturele organisaties zich primair richten op hun eigen culturele bedrijf. Zeker in de afgelopen jaren hebben veel organisaties te kampen met bezuinigingen en hebben daardoor meer interne prioriteiten. Nu wordt echter vaak naar de gemeente gekeken, terwijl initiatieven ook binnen en door de sector opgepakt kunnen worden. We willen daarom ook in de relatie tussen de gemeente en de cultuursector meer aandacht voor de rolverdeling en verwachten meer initiatief vanuit die sector.

Concreet denken we dat er meer en een sterkere verbinding mogelijk is op het gebied van publieksbereik, aanbodvernieuwing en maatschappelijke thema's. We roepen het culturele veld op nog meer samenwerking te zoeken met maatschappelijke organisaties, dan dat er nu al gebeurt. Als voorbeeld kan dienen de samenwerking met Quiet, Cello of Jeroen Bosch Ziekenhuis. Ook in de

verbintenis met het bedrijfsleven zijn er waarschijnlijk meer mogelijkheden. Culturele ontmoetingsplaatsen vormen een warm welkom voor bedrijven en hun relaties en voor de bedrijvennetwerken in de stad. De sector kan hierop inspelen en de bedrijven ook gezamenlijk aan de cultuursector binden. Op het gebied van citymarketing menen we dat het bedrijfsleven en de culturele organisaties gezamenlijk hun investering in de campagne van Cultuurstad van het Zuiden moeten voortzetten, in samenwerking met Den Bosch Partners. Maar in lijn met het bestuursakkoord verwachten we ook van culturele organisaties dat zij nog sterker programmatisch en thematisch invulling geven aan Cultuurstad van het Zuiden. Hiervoor verwachten we meer samenwerking en afstemming.

Makers in alle culturele disciplines spelen een belangrijke rol in de culturele infrastructuur. Zij vormen als het ware het fundament van het veld. Zonder hen geen cultureel programma. Aanwas van nieuwe makers is van groot belang om het culturele aanbod te blijven vernieuwen. De coronacrisis heeft laten zien hoe kwetsbaar de positie van makers is, zeker die van startende talenten. Als gemeente willen we hen binnen de mogelijkheden die er zijn daarom op verschillende manieren zo goed mogelijk ondersteunen. Want zonder makers geen Cultuurstad van het Zuiden. Maar we kunnen dit niet alleen. Ook de gesubsidieerde culturele organisaties hebben hierin een verantwoordelijkheid. Lokale worteling van de door onze gemeente gesubsidieerde organisaties is voor ons bovendien een belangrijk uitgangspunt. We verwachten van deze organisaties daarom dat zij in hun aanvraag voor de nieuwe periode expliciet ingaan op hoe zij zich tot het lokale veld (waaronder makers) verhouden.

– Lokaal – provinciaal - landelijk

Ons cultuurbeleid is ook verbonden met provinciaal en landelijk cultuurbeleid. In de regio BrabantStad werken we samen met de Provincie Noord-Brabant en de andere B7-steden, net als binnen veel andere beleidsterreinen. Deze samenwerking bestaat al langer en is een goede basis om invulling te geven aan de plannen van de minister om het Rijkscultuurbeleid 2025-2028 meer af te stemmen op de regio. Een toekomstbestendig en sterker cultuursysteem kan zich niet alleen ontwikkelen vanuit Den Haag, maar evenmin alleen vanuit Brabant. Deze samenwerking is in 2018 geconcretiseerd in het regioprofiel *Brabantstad 2021-2024 Brabantstad maakt het: een innovatieve culturele regio als geen ander*. Daarin staan vier programma's centraal: (1) cultuureducatie & participatie (2) talentontwikkeling (3) internationalisering en (4) publiekswerking. De aanpak van deze lijnen is succesvol gebleken. Er is inmiddels voor gekozen om de eerste drie lijnen nu als 'going concern' te beschouwen. De lijn publiekswerking blijft bestaan. Tevens is een nieuwe lijn voor brede kennisuitwisseling tussen de B7 steden opgenomen. Verder blijven we samenwerken waar het gaat om Waarde van Cultuur, waarmee de Brabantse cultuur wordt onderzocht en ontwikkelingen worden gevolgd.

Samenwerking op cultureel gebied binnen BrabantStad blijft van belang. Niet in de laatste plaats omdat regionale spreiding een steeds belangrijker criterium wordt voor de verdeling van Rijkscultuursubsidies. Niet alleen de Raad voor Cultuur, die de landelijke BIS beoordeelt, heeft hier rekening mee te houden. Ook de Rijksfondsen hebben de opdracht gekregen bij hun beoordeling te kijken naar regionale spreiding. Het is een volgende stap naar regionalisering van het cultuurbeleid die de urgentie van samenwerking op BrabantStad-niveau en de Brabantse lobby richting het Rijk onderstreept.

De provincie heeft verder een nieuwe regeling voor professionele kunsten gevormd. In tegenstelling tot de vorige periode is dit geen gezamenlijke BrabantStad regeling. Als 's-Hertogenbosch sluiten we wel aan bij de beoordeling van de aanvragen die bij deze regeling door de provinciale commissie wordt gedaan. Dit betekent dat de gemeente een positief advies binnen deze regeling overneemt. Dit

doen we met het oog op het belang van de culturele organisaties die bij meerdere overheden een aanvraag doen. Waarmee uiteindelijk ook meer middelen van provincie en het Rijk in de gemeente 's-Hertogenbosch landen.

3. WAAR KOMEN WE VANDAAN?

Het cultuurbeleid van de afgelopen jaren en het financieringssysteem dat in 2016 is vastgesteld hebben een stevige basis gevormd voor de Cultuurstad van het Zuiden die we zijn. Op deze basis bouwen we in de komende periode verder. In dit hoofdstuk blikken we terug op de ontwikkeling van de huidige beleidskaders en het financieringssysteem.

3.1. Bossche Culturele Basis (BCB) en Cultuurfondsen

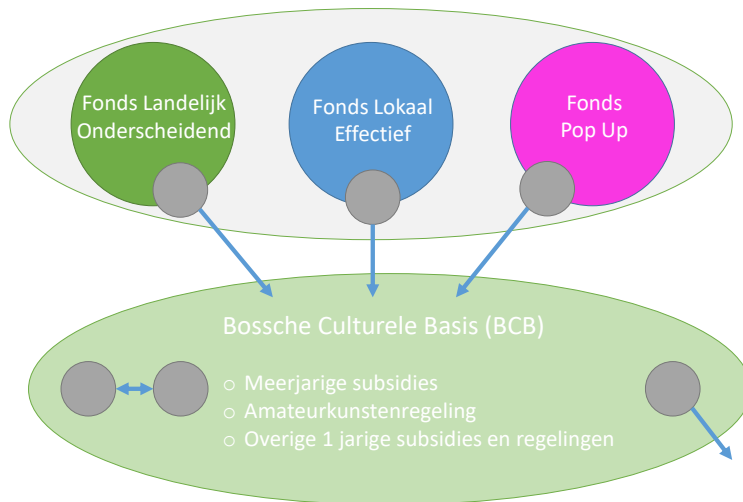
In 2016 hebben we een nieuw financieringssysteem beleidsarm ingevoerd, en bleven de beleidskaders uit 2009 van kracht. Het financieringssysteem is in feite een instrument dat bestaat uit twee elementen: de Bossche Culturele Basis (BCB) en de Cultuurfondsen. Met de BCB bieden we meerjarige zekerheid en zorgen we voor stabiliteit binnen de organisaties en het Bossche culturele veld. De cultuurfondsen geven ruimte voor dynamiek en nieuwe spelers. De beleidscyclus van de BCB omvat steeds vier jaar en loopt parallel met de kunstenplanperiodes van het Rijk en de Provincie-Noord-Brabant. In 2019 stelde de gemeenteraad een nieuw cultuurbeleid vast voor de periode 2021-2024. Het financieringssysteem met de BCB en de Cultuurfondsen bleef gehandhaafd.

– Bossche Culturele Basis

De organisaties die we beschouwen als het culturele ‘fundament’ binnen onze gemeente, vormen samen de Bossche Culturele Basis (BCB). De BCB vertegenwoordigt professionele culturele organisaties met meerjarige subsidies, de amateurkunstenverenigingen, en kleinere organisaties die structureel eenjarige subsidies ontvangen, waaronder carnavalsverenigingen, Oranjeverenigingen, en bijzondere muziekuitvoeringen.

– Cultuurfondsen

Met het financieringssysteem introduceerden we naast een structurele subsidiering van de BCB een flexibele financiering van culturele projecten via de Cultuurfondsen. De Cultuurfondsen kennen op dit moment (cultuurperiode 2021-2024) drie regelingen: Landelijk Onderscheidend, Lokaal Effectief en Pop-Up.

De cultuurfondsen kennen alle drie een andere hoofddoelstelling. Het hoofddoel van Landelijk Onderscheidend is het versterken van landelijk onderscheidend cultureel aanbod in de gemeente 's-Hertogenbosch en daarmee het versterken van het 'merk' 's-Hertogenbosch voor bewoners, bezoekers en bedrijven. Het hoofddoel van Lokaal Effectief is kunst en bewoners verbinden door bewoners te stimuleren actief kunst te maken en voor Pop-Up is dit het stimuleren van innovatieve en verrassende culturele interventies in en voor de gemeente 's-Hertogenbosch.

Aanvragen onder € 3.000 kunnen het hele jaar door zonder vastgestelde deadlines worden ingediend en worden binnen 3 weken ambtelijk behandeld. Aanvragen vanaf € 3.000 worden 2 keer per jaar beoordeeld door een adviescommissie, de Commissie Bosch Cultuursysteem. Hiermee borgen we de deskundigheid en objectiviteit in de inhoudelijke en kwalitatieve beoordeling.

3.2. De belangrijkste punten uit de evaluatie in aanloop naar het cultuurbeleid 2021-2024

Voor de totstandkoming van het huidige cultuurbeleid is onder meer een evaluatie gehouden. Over de uitkomsten daarvan is de gemeenteraad in het voorjaar van 2019 geïnformeerd. Omdat de inhoudelijke keuzes in de huidige beleidsnota mede hierop zijn gebaseerd, zetten we de belangrijkste bevindingen uit deze evaluatie nogmaals op een rij.

– *Veelzijdig en kwalitatief aanbod, maar soms versnipperd*

Karakteristiek voor Cultuurstad van het Zuiden is het brede en diverse aanbod. In 's-Hertogenbosch is er op cultureel vlak veel te zien, te beleven of zelf te maken in het hele spectrum aan culturele disciplines. Amateurs en professionals, commercieel en kunstzinnig, hebben allemaal een plek hier. We hebben ook een aanbod van hoge kwaliteit. Dit blijkt onder meer uit de financiële steun van provinciale en landelijke overheden en fondsen aan Bossche organisaties, en uit de aantrekkingskracht van onze musea en culturele festivals op landelijke bezoekers. Inhoudelijk gezien ligt onze kracht bij de podiumkunsten. De andere disciplines zijn aanwezig, maar minder sterk over de volle lijn ontwikkeld. Met name in de visuele kunsten en de muziek zien we de potentie om de samenhang op specifieke onderdelen te verbeteren.

– *Een trouw en betrokken publiek, kansen voor een groter bereik*

Karakteristiek is ook de band met het publiek. Zowel de grote publiekstrekkers als de organisaties die zich op een kleiner segment richten hebben een trouw publiek. De culturele sector kent een groot draagvlak, dat zich onder meer vertaalt in de grote betrokkenheid van vrijwilligers in allerlei vormen, van publieksbegeleiding bij grote festivals als Jazz in Duketown en Theaterfestival Boulevard, besturen en commissies, gastgezinnen tijdens IVC, tot de betrokkenheid bij amateur- en carnavalsverenigingen. Bovendien trekken we, zoals gezegd, landelijk veel publiek. Een deel van de mensen bereiken we echter nog niet of onvoldoende met ons aanbod. Onderzoeken geven aan dat er nog publiek te winnen is met het huidige aanbod, door bijvoorbeeld meer en doelgerichtere promotie. Maar we kunnen het publieksbereik ook verbreden door nieuw aanbod dat past bij de doelgroep. Zo zien we dat de recente aandacht voor urban arts een heel nieuwe groep cultuurdeelnemers heeft opgeleverd.

– *Stabiliteit in de BCB, meer dynamiek door fondsen*

Een deel van onze Bossche Culturele Basis bestaat uit culturele organisaties met wie we meerjarige afspraken hebben. Deze structurele relatie zorgt voor rust en stabiliteit, waardoor de organisaties gemakkelijker meerjarige plannen en ambities kunnen ontwikkelen. De fondsen zijn een succes, ze leveren op wat we voor ogen hadden: ze geven nieuwe spelers een kans en zorgen voor nieuwe initiatieven. Inhoudelijk zorgen de fondsen voor uiteenlopende projecten, van kleinschalige activiteiten, artistieke experimenten, cultuurparticipatie, initiatieven in de dorpen en kernen, tot projecten die de basis zijn van grotere ontwikkelingen.

– *De context van ons culturele veld verandert*

De culturele sector is onderdeel van een groter geheel, dat aan veranderingen onderhevig is. Het feit dat de samenleving vergrijsd, diverser wordt en individualiseert, zijn relevante maatschappelijke ontwikkelingen. In de sector zelf zien we steeds vaker aanbod dat bestaat uit een mix van disciplines en nieuwe vormen van cultuur (zoals digitale kunst en urban). Ook wordt cultuur steeds vaker gepresenteerd in de vorm van festivals en op bijzondere locaties, wat bijdraagt aan de beleving van cultuur.

– *Profilering Cultuurstad van het Zuiden*

In de afgelopen jaren is er in 's-Hertogenbosch geïnvesteerd in en bezuinigd op cultuur. Zo hebben we eerder geïnvesteerd in het Museumkwartier en in het JB500 jaar. Huidige investeringen betreffen het Theater aan de Parade en Huis73. In de huidige meerjarenbegroting is structureel financiering voor de Legacy Jeroen Bosch en het fonds Landelijk Onderscheidend opgenomen. In 2013 (€1,8 mln) en 2015 (0,8 mln) is er structureel bezuinigd op cultuur. De bezuinigingen hebben de 'bewegingsruimte' in de begrotingen van de organisaties verkleind. Dit maakt het lastig voor organisaties om te investeren in vernieuwing, maar ook in personeel. Organisaties leunen steeds vaker op vrijwilligers voor activiteiten waar professionaliteit en expertise voor nodig is, en professionals in de culturele sector krijgen vaak onderbetaald. Dit is bedreigend voor de beroepsgroep en maakt de organisaties kwetsbaar. De landelijk geïntroduceerde Fair Practice Code zet aan tot verandering, maar zal in de uitvoering nog zwaarder drukken op de begrotingen. Daarnaast zien we toenemende concurrentie tussen steden in Nederland en onzekerheid ten aanzien van de landelijke financiering. De positie die we hebben is in de toekomst niet vanzelfsprekend.

4. SPEERPUNTEN VAN CULTUURSTAD VAN HET ZUIDEN

– *Veelzijdigheid en kwaliteit*

De Cultuurstad van het Zuiden kenmerkt zich door de veelzijdigheid en de kwaliteit van kunst en cultuur. Het palet is breed: alle cultuurdisciplines zijn vertegenwoordigd; er is gesubsidieerde en commerciële cultuur; er is professionele kunst, amateurkunst en volkscultuur; er is laagdrempelig aanbod en (inter)nationaal toonaangevend aanbod; er is aanbod gericht op de lokale, regionale en (inter)nationale bezoeker; en het aanbod vindt plaats in het centrum, de wijken en de dorpen. Van levenslied tot IVC, van schildercursus tot Van Gogh-tentoonstelling, van November Music tot Carnaval, van Bossche Komeedie tot jeugdtheater Artemis: samen vormen zij de rijkdom van de culturele stad en brengen zij mensen met cultuur, met de stad en met elkaar samen. Hier mogen we uiteraard trots op zijn.

We hechten aan de veelzijdigheid die we in de afgelopen jaren hebben opgebouwd. In een culturele stad is het belangrijk dat culturele producten worden gemaakt, ze te zien en te beleven zijn en dat mensen zelf ook met kunst en cultuur bezig kunnen zijn. Cultuureducatie, amateurkunsten, presentatie-instellingen, gezelschappen en kunstenaars zijn onderdeel van ons cultuurbeleid. Instellingen als een bibliotheek, een poppodium, maar ook een Lokale Omroep, Carnaval, harmonieën en fanfares hebben hierin vanzelfsprekend een plek. Binnen deze bredere context willen we in het beleid accenten blijven leggen op de punten waarin we kansen zien ter versterking en kansen ter verbetering. We gaan niet uitvoerig in op de brede context, maar zetten in dit hoofdstuk de drie hoofdlijnen en bijbehorende speerpunten in ons nieuwe beleid uiteen.

– *Cultureel Ondernemerschap*

Net als in de vorige beleidsperiode is Cultureel Ondernemerschap een wezenlijk onderdeel van cultuurbeleid, van het culturele veld en van de individuele culturele organisaties. In het verleden werd de betekenis van cultureel ondernemerschap vaak teruggebracht tot zakelijk rendement of eigen inkomsten. In 2017 heeft de raad de invulling van cultureel ondernemerschap uitvoerig besproken¹. Op basis daarvan zien we cultureel ondernemerschap in een bredere betekenis, waarin er sprake is van cultureel, maatschappelijk en zakelijk rendement. Dit betekent dat we van organisaties niet alleen een goede mix van inkomsten verwachten, maar ook aandacht voor vernieuwing van het aanbod, maatschappelijk draagvlak en transparantie. Daarbij hoort ook het toepassen of onderschrijven van de Governance Code Cultuur, Fair Practice Code en Code Diversiteit & Inclusie. En een visie op Duurzaamheid. Hiervoor geven we hen de ruimte en vertrouwen, en gaan we uit van maatwerk; onze verschillende culturele organisaties dragen allen op hun eigen wijze bij aan het geheel.

– *Cultuurstad van het Zuiden in de toekomst*

Het is onze ambitie om onze kracht verder uit te bouwen en de positie van Cultuurstad van het Zuiden te versterken. Hiervoor moeten we blijven investeren; als je zelfgenoegzaam bent en niet steeds ambitie houdt raak je die positie kwijt. Daarnaast ontwikkelt de wereld om ons heen zich: het culturele veld, het landelijke beleid, andere steden en regio's en onze inwoners.

Met een dergelijke ambitie is het onontbeerlijk te blijven innoveren en verrassen. Hiermee houden we de gemeente ook in de toekomst levendig voor onze huidige bewoners en aantrekkelijk voor nieuwe bewoners. Het draagt eveneens bij aan het vestigingsklimaat voor bedrijven en maatschappelijke organisaties. We willen ook in de toekomst een aansprekend, prikkelend en divers cultureel aanbod

¹ Discussienota Cultureel Ondernemerschap, reg. nr. 7434579

voor onze bewoners hebben, waarin iedere inwoner op zijn of haar manier kan deelnemen aan cultuur. Daarnaast willen we ervoor zorgen dat meer cultuurtoeristen de weg naar 's-Hertogenbosch blijven vinden voor kwaliteitsaanbod. Dat is niet alleen belangrijk voor de vitaliteit van de culturele organisaties, maar ook voor economische spin-off. Door te versterken waar we goed in zijn, door het blijvend innoveren van het aanbod, en door cultuur en mensen nog beter aan elkaar te verbinden, blijven we ook in de toekomst dé Cultuurstad van het Zuiden voor onze bewoners en bezoekers.

Om optimaal effect te realiseren uit onze inspanningen, is het nodig accenten te leggen. We investeren in onze culturele stad via de volgende samenhangende **strategieën**: Versterken, Vernieuwen en Verbinden. De drie strategieën zijn relevant voor alle onderdelen van het cultuurbeleid en voor iedere organisatie. Maar in de komende periode kiezen we binnen iedere strategische lijn voor een beperkt aantal speerpunten.

1. **Versterken van het PROFIEL**: we versterken onze kracht door het profiel waarmee we ons onderscheiden en dat door veel mensen herkend wordt aan te scherpen. Onze speerpunten zijn:
 - a. De toonaangevende positie van muziekfestivals, theaterfestivals en –gezelschappen verder ontwikkelen, mede in samenhang met de podia
 - b. De aantrekkingskracht van de musea in 's-Hertogenbosch versterken

2. **Vernieuwen van het AANBOD**: we blijven toekomstbestendig door nieuwe ontwikkelingen in gang te zetten. Onze speerpunten zijn:
 - a. Het makersklimaat verbeteren, door makers en specifiek jonge makers, sterker te ondersteunen en zichtbaarder te maken
 - b. Urban arts als cultuurvorm in al zijn verschillende uitingen verder ontwikkelen

3. **Verbinden van MENSEN**: we betrekken meer verschillende mensen bij het culturele leven, en we betrekken ze sterker door cultuur toegankelijker te maken. Onze speerpunten zijn:
 - a. Samenhang in het aanbod van cultuureducatie voor kinderen verbeteren
 - b. Amateurkunsten met name muziek toegankelijker maken
 - c. Actieve en receptieve deelname aan cultuur van nieuw publiek vergroten (publiekswerking)
 - d. Het bereik van het bestaande cultuurpubliek, bewoners en bezoekers, versterken (publiekswerving)

VERSTERKEN	VERNIEUWEN	VERBINDEN
Versterken van het profiel door prioriteit voor <ul style="list-style-type: none"> – Theater – Muziek – Musea 	In gang zetten van nieuw aanbod <ul style="list-style-type: none"> – (jonge) makers – Urban 	Meer mensen en meer verschillende mensen verbinden met cultuur <ul style="list-style-type: none"> – Cultuureducatie – Amateurkunst, mn muziek – Publiekswerking en publiekswerving
CULTUURSTAD VAN HET ZUIDEN		

Deze drie lijnen blijven ook in de komende periode leidend in ons cultuurbeleid. Daarnaast houden deze strategische thema's een centrale plaats in de subsidiering aan alle organisaties, of het nu gaat om de structurele (meerjaren)subsidies of incidentele projectsubsidies. We vragen de sector hiermee ook voor de komende periode om deze lijnen verder aan te scherpen en verantwoordelijkheid te nemen voor de inhoudelijke invulling van Cultuurstad van het Zuiden. Hierbij beseffen we dat niet alle organisaties op alle onderdelen even zwaar kunnen inzetten. We verwachten wel dat we door de variatie tot een evenwichtige spreiding over de strategische thema's komen.

De drie strategische lijnen werken we in de volgende paragrafen uit. Ze zijn vanzelfsprekend met elkaar verweven maar voor de helderheid bespreken we ze hieronder aan de hand van accenten.

4.1. Versterken van het PROFIEL

Meer inhoudelijke focus: theater, muziek, musea

Wat willen we bereiken?

- 's-Hertogenbosch is onderscheidend in Nederland en behoort tot de top van de culturele steden van Nederland
 - De toonaangevende positie van muziekfestivals, theaterfestivals en –gezelschappen verder ontwikkelen, mede in samenhang met de podia
 - De aantrekkingskracht van de musea in 's-Hertogenbosch versterken

– *Toonaangevende podiumkunsten*

We versterken ons profiel door inhoudelijk te kiezen voor onze kracht: de podiumkunsten. In het bijzonder theater en muziek zijn toonaangevend en hebben nationale en steeds vaker internationale erkenning. Samen brengen de festivals en de podia een divers aanbod en hebben een relatief groot publiek, zowel lokaal als nationaal. Het zijn landelijk onze 'uithangborden'. Dat geldt natuurlijk ook voor onze gezelschappen. Dat zij toonaangevend zijn komt ook doordat zij op internationaal niveau werken en van belang zijn. November Music en Theaterfestival Boulevard vervullen deze rol als internationaal platform voor podiumkunsten en dragen bij aan uitwisseling. Theater Artemis doet dit onder meer door steeds vaker over de grenzen te spelen en internationale coproducties te maken. Dit podiumkunstenprofiel willen we versterken, door het belang van dit type organisaties voor 's-Hertogenbosch als cultuurstad te erkennen en hun ambities en ontwikkeling financieel te ondersteunen.

We willen een blijvend en bloeiend podiumkunstenklimaat met lokale en (inter)nationale impact. Dit klimaat is gebaat bij een intensievere samenwerking tussen de partijen op lokaal en regionaal niveau. Presentatie-instellingen zijn steeds vaker betrokken in het productieproces van muziek of theater. De podia kunnen deze rol nog actiever pakken door met lokale makers coproducties te ontwikkelen. Ook wat betreft publieksbereik kunnen makers en podia elkaar versterken door samenwerking op het gebied van marketing en communicatie of publieksonderzoek. Bovendien wordt de impact van het podiumkunstenprofiel groter met een betere afstemming in de programmering: dit zorgt voor een afwisselender aanbod, minder concurrentie en daarmee een beter publieksbereik voor onze podia.

Een bloeiend podiumkunstenklimaat betekent ook dat er plaats moet zijn voor experiment en voor nieuwe makers. Zij krijgen kansen binnen de festivals, maar om onze toonaangevende positie kracht bij te zetten moeten we deze beweging doorzetten naar de podia. Door ruimte voor innovatief theater- en muziekaanbod en dit meer te verbinden met de (lokale) podia, krijgt ons podiumkunstenprofiel een

nog sterkere betekenis. We vernieuwen ook door via onze festivals en podia makers van buitenaf een bepaalde periode in onze gemeente te laten werken, in de zogenaamde residencyprogramma's of simpelweg door tijdelijk werk- en woonruimte beschikbaar te stellen.

Voorbeeld

Theaterfestival Boulevard, Festival Cement en Theater Artemis werken samen in Broedplaats 's-Hertogenbosch (in Pand 18), waar jonge makers de gelegenheid krijgen om een aantal weken te werken aan hun artistieke profiel en dit te presenteren.

Een recentelijk voorbeeld van een coproductie is *Bosch Buitenspel*, een samenwerking tussen Paleis voor Volksvlijt en de Verkadefabriek.

Een dergelijke uitwisseling is ook goed voor de (inter)nationale netwerken waarin onze podiumkunstenorganisaties opereren. Daarnaast versterken we ons profiel door onze landelijke spelers te zien als onze ambassadeurs, die met innovatief theater/muziek 's-Hertogenbosch laten zien in de rest van het land en de wereld. Ook als gemeente kunnen we dit sterker uitdragen door Den Bosch Partners te vragen deze iconen beter te benoemen en te benutten in de citymarketing van 's-Hertogenbosch, met name de festivals als Theaterfestival Boulevard, Jazz in Duketown en November Music. Met het Bosch Requiem en de Bosch Parade geven we vanuit de Bosch-legacy ook een impuls aan de versterking van muziek en podiumkunsten.

Voorbeeld

De internationale waardering voor het werk van Jetse Batelaan, artistiek leider van Theater Artemis, blijkt onder meer uit de toekenning van de Zilveren Leeuw van de Biënnale van Venetië in de zomer van 2019. November Music en Theaterfestival Boulevard maken deel uit van verschillende internationale samenwerkingsverbanden en netwerken, en worden daarin ondersteund met middelen van Creative Europe.

– Aantrekkelijke musea

Met het Museumkwartier hebben we een sterke trekker in onze gemeente van hoge kwaliteit. De inhoudelijke doorontwikkeling van beide musea die in de afgelopen jaren heeft plaatsgevonden zorgt voor veel publiek en voor landelijke en internationale aandacht in de pers. Ook in de (inter)nationale netwerken hebben onze musea een betere positie verworven. Het afwisselende aanbod, van breed aantrekkelijke tentoonstellingen tot gespecialiseerde bijzondere tentoonstellingen, zorgt voor continue aandacht in de media. Het spreekt een brede groep bezoekers aan die de afgelopen jaren vaker naar het Museumkwartier komt.

In 2022 zijn twee ontwikkelingen samengekomen die van invloed zijn op de toekomst van het Museumkwartier en de twee musea. Het Noordbrabants Museum krijgt een uitzonderlijke privécollectie in doorlopend bruikleen, waarmee het zich verder kan ontwikkelen tot één van de topmusea in Nederland. Het Design Museum Den Bosch wordt een van de grote trekkers in de Bossche Stadsdelta. Het museum heeft de ambitie zich in de komende jaren inhoudelijk en organisatorisch door te ontwikkelen en nog meer speler worden van nationaal belang. Het huidige gebouw van het Design Museum zal na de herhuisvesting door Het Noordbrabants Museum worden gebruikt om de genoemde collectie te kunnen huisvesten en tentoon te stellen.

De genoemde ontwikkelingen maken dat we 's-Hertogenbosch de komende jaren nog meer op de kaart kunnen en willen zetten als museumstad. We verwachten dat de musea hier actief aan bijdragen

door de lijn van de inhoudelijke en organisatorische doorontwikkeling zoals die is ingezet voort te zetten. Ook door nog actiever in te zetten op het vergroten van het publieksbereik en daar waar mogelijk samen te werken met andere partners in de stad. Wij kunnen als gemeente deze ontwikkeling verder ondersteunen door Den Bosch Partners te vragen de musea nog centraler te stellen in de citymarketing van 's-Hertogenbosch, zoals we net ook hebben aangegeven voor de festivals. We verwachten daarbij dat wij bij deze initiatieven op steun kunnen rekenen van andere partijen die profiteren van de aanwezigheid van cultuurtoeristen.

In het Jeroen Bosch Kwartier hebben we een tweede cluster van musea, allemaal met een specifiek aanbod. Meer samenwerking in dit gebied, onder meer gezamenlijke marketing en communicatie en gezamenlijke ticketing, zorgt voor meer bezoekers voor de musea en een duidelijker profiel van het Jeroen Bosch Kwartier. Hiermee sluiten we aan bij een bredere ontwikkeling van de binnenstad. Ook de ontwikkeling van het Vestingmuseum, als museum weliswaar geen onderdeel van deze cultuurnota, draagt bij aan het museumprofiel van de stad. We koppelen de sterkere aandacht voor het Jeroen Bosch Kwartier mede aan de promotie van ons erfgoed, waaronder het Vestingmuseum, de vaartochten en stadswandelingen en het Huis van Bosch in het pand De Kleine Winst.

Voorbeeld

Met tentoonstellingen als *Van Gogh's Intimi* (2019) en *Breughel. De familiereunie* (2023) bouwt Het Noordbrabants Museum voort op de lijn regelmatig aandacht te besteden aan de grote meesters uit Brabant, ingezet met de Jeroen Bosch-tentoonstelling 2016. Het Design Museum Den Bosch bereikt met tentoonstellingen als *Design van het Derde Rijk* (2019), *Goth: Designing Darkness* (2021) en *Sneakers Unboxed* (2023) een nieuw - vooral jong - publiek, genereert veel landelijke media-aandacht, en wordt vaker gesteund door landelijke private en publieke fondsen.

4.2. Vernieuwen van het AANBOD

We zetten nieuwe ontwikkelingen in aanbod in gang

Wat willen we bereiken?

- Een toekomstbestendig cultureel aanbod
 - Het makersklimaat verbeteren, door met name jonge talenten die nieuwe ontwikkelingen in gang zetten en nieuwe technieken gebruiken, sterker ondersteunen en zichtbaarder maken
 - Urban Arts als cultuurvorm verder ontwikkelen
- *Meer aandacht voor makers, en voor jonge talenten in het bijzonder*

Vernieuwing is nodig om de positie van Cultuurstad van het Zuiden toekomstbestendig te maken. We ondersteunen blijvend de ontwikkeling van een divers aanbod, disciplinebreed. We hebben geconstateerd in de evaluatie in 2019, dat de ontwikkeling van nieuwe visuele kunst in onze gemeente achterblijft, terwijl er een groot potentieel aanwezig is. Zo hebben we met de aanwezigheid van de Kunstacademie al een continue aanwas van nieuwe (visuele) kunstenaars en van nieuwe visuele kunst. Dat potentieel is er ook met de afstudeerders van de Koningstheateracademie. We vergroten de zichtbaarheid van jonge talenten met tentoonstellings- of verkoopplekken in de gemeente, zoals tijdelijke winkelpanden, presentatie-instellingen, of de openbare ruimte. We denken hierbij nadrukkelijk ook aan plekken die door nieuwe makers of een kunstenaarscollectief zelf worden gerund (artist-run space), zoals in het pand in de Ridderstraat.

Daarnaast is het hebben van een werkplaats of atelier essentieel. Zoals eerder gesteld, is het moeilijk voor jonge talenten om een werkplek te vinden. Het is zaak dat we bestaande locaties blijven borgen en nieuwe locaties blijven creëren. Hiermee voorzien we niet alleen in de behoefte van makers, maar geven we ook een extra impuls aan de creativiteit en dynamiek in de gemeente. En in sommige gevallen aan de ontwikkeling van een gebied. Om deze ruimte beschikbaar te houden, zoeken we naar mogelijkheden binnen de herijking van het accommodatiebeleid. Bovendien beschouwen we dit vraagstuk ook meer integraal door het sterker te verbinden met ons economisch en ruimtelijk beleid en dat van maatschappelijk vastgoed. Het nieuwe atelierbeleid geeft hieraan vorm.

Het huidige atelierbeleid sluit onvoldoende aan bij de behoefte van jonge talenten. We vernieuwen het atelierbeleid naar een werkplaatsbeleid. Hierin besteden we in het bijzonder aandacht aan de instroom van jonge talenten en kruisbestuiving. Het vinden van passende werk- en woonruimte is op dit moment voor veel startende makers een uitdaging. Het nieuwe atelierbeleid moet een bijdrage leveren aan het oplossen van dit vraagstuk. Het gaat hierbij om het beschikbaar houden van (tijdelijke) werkplekken en vrije ruimte, de ontwikkeling van individuele ateliers naar creatieve hubs (zoals de creatieve hub Sterrenbosch voor startende makers in de Maaspoort), een efficiënter gebruik van beschikbare ruimte, en het zorgen voor voldoende doorstroom binnen het aanbod dat we hebben. Hierbij moeten we realistisch zijn. Het aanbod is beperkt, en als gemeente alleen kunnen we niet zorgen voor voldoende plek voor iedereen. Daarvoor is ook initiatief vanuit het veld zelf nodig, bijvoorbeeld door het verenigen van groepen makers die samen komen met een plan. Verschillende voorbeelden in het land laten zien dat dat zeker geen wensdenken is.

Het tonen van werk aan een groter publiek wordt eveneens explicieter onderdeel van het nieuwe atelierbeleid. We onderschrijven vanzelfsprekend het belang van werken in de luwte tijdens het creatieproces. Tegelijkertijd verwachten we van de gebruikers van de werkplaatsen en ateliers dat zij meer de verbinding zoeken met hun publiek, bijvoorbeeld door het openstellen van de ateliers of het organiseren van tentoonstellingen.

Verder kunnen we een impuls geven aan de ontwikkeling van de beroepspraktijk van jonge talenten door hen aan andere jonge ondernemers te koppelen en hen aan laten sluiten bij de bedrievennetwerken in de gemeente. In die zin moeten we jonge creatieve talenten explicieter zien als ondernemers, vergelijkbaar met starters in andere branches, die met hun culturele activiteiten een impuls geven aan de stad.

Voorbeeld

In 2023 is de creatieve hub Sterrenbosch geopend, een plek voor startende makers die expliciet gericht zijn op de verbinding met de wijk en met elkaar. Hierbij is een pilot gestart in de vorm van een masterprogramma om hen te ondersteunen bij het opstarten van de zakelijke kant van hun beroepspraktijk. Indien de pilot succesvol verloopt, stellen wij deze breder open.

Daarnaast leert de praktijk dat individuele makers elkaar en culturele instellingen slecht kunnen vinden, al helemaal niet tussen disciplines. In 2023 zijn we samen met enkele culturele organisaties gestart met een onderzoek of makers beter verenigd en ondersteund kunnen worden via een stedelijk platform. Doel van het platform is om makers meer met elkaar te verbinden, en te zorgen voor korte lijntjes tussen makers en culturele organisaties, gemeente en overige (maatschappelijke) organisaties in 's-Hertogenbosch. Hiermee willen we niet alleen hulpvragen van makers sneller beantwoorden,

maar ook nieuwe interessante ontwikkelingen ondersteunen. Met dit experiment geven we ook invulling aan de ambitie uit het bestuursakkoord om met cultuurverkenners te gaan werken. We zijn voornemens het stedelijk platform financieel te ondersteunen in de periode 2024-2025, de verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij culturele organisaties en makers zelf.

In de visuele kunsten zien we steeds vaker toepassingen van technologie, data en crossovers naar andere disciplines. In 's-Hertogenbosch is dit nog relatief onontgonnen gebied, maar we zien mogelijkheden om aan deze ontwikkelingen een impuls te geven. De culturele programmering tijdens de Data Week is een eerste verkenning van de mogelijkheden op het gebied van Datakunst en heeft potentie om verder uitgebouwd te worden, al dan niet autonoom. Ook zien we dat kunst en creativiteit een toegevoegde waarde kan hebben in andere domeinen, zoals gebiedsontwikkeling en placemaking. De aanwezigheid van creatieven in een te ontwikkelen gebied draagt bij aan een positieve reuring, geeft de plek een (tijdelijke) nieuwe bestemming en laat zien wat er mogelijk is, kan bijdragen aan de identiteit van een plek. We hebben gezien hoe de Tramkade in de afgelopen jaren een culturele hotspot is geworden en de binnenstad een stukje heeft verbreed. En hoe het gebied een eigen signatuur heeft gekregen die we meenemen in de doorontwikkeling van de Bossche Stadsdelta: voor eeuwig jong.

We zien met Kunst in de Openbare Ruimte mogelijkheden om visuele kunst, data en bewoners dichterbij elkaar te brengen. De openbare ruimte is een laagdrempelige locatie, waarin jonge talenten kunnen experimenteren, al dan niet met digitale toepassingen, in directe relatie met het publiek. Door internationale kunstenaars een periode hier te laten werken via een residency voor digitale kunst in de openbare ruimte geven we niet alleen een impuls aan deze ontwikkeling, maar ook aan het makersklimaat in onze gemeente.

De Kop van 't Zand (Spoorzone-Noord: Willem Twee Fabriek, Tramkade, Orthenpoort-Zuid) is een van de locaties nieuwe initiatieven en jonge makers een plek kunnen hebben. In de Spoorzone hebben we de ontwikkeling van responsieve/slimme buitenruimte al in gang gezet. We zien hier potentie om verschillende gebieden met elkaar te verbinden: ambacht, visuele kunsten, technologie en data zijn in dit gebied al aanwezig met de Kunstacademie, SPARK en IoT Lab. Bovendien kunnen cultuur en creatieve geesten een sterke impuls geven aan de verdere ontwikkeling van dit gebied. De ambitie is echter om ook op andere plekken binnen onze gemeente een impuls te geven met kunst in de openbare ruimte. Daarvoor stellen we nieuw beleid op.

– Meer aandacht voor Urban Arts

Voor vernieuwing in het aanbod focussen we ook op urban arts in al zijn verschillende uitingen. Een discipline die voor een brede groep interessant is, maar in ons beleid willen we hiermee vooral jongeren in onze gemeente bedienen. De term urban arts is een verzamelnaam voor kunstvormen die voortkomen uit straatcultuur. Zo verstaan we onder urban arts o.a. break- en streetdance, vogue, hiphop, r&b, spoken word, en graffiti. Er zijn ook allerlei mengvormen, ook met andere (bestaande) disciplines en met urban sports. Met aandacht voor deze kunstvorm verbreden we het cultuurpubliek, doordat we beter aansluiten bij hun interesses. Door de hechte communities die rond de discipline bestaan kent urban ook een verbindende component. Beide voordelen willen we optimaal benutten.

We ondersteunen vernieuwing van het culturele spectrum door het aanbod en de zichtbaarheid van urban arts te vergroten. We denken hierbij aan meer urban programmering op onze podia en andere locaties, ondersteuning van jongeren (o.a. via Cityboost/combinatiefunctionaris) die met de discipline aan de slag willen, iconische murals in de openbare ruimte en het naar de gemeente halen van kansrijke initiatieven. We denken ook aan het professionaliseren van de bestaande urban-initiatieven

en aan artistieke kwaliteitsontwikkeling van het aanbod, waardoor we in de volgende periode een urban-speler van bovenregionale impact in onze gemeente hebben.

Ook fysieke ruimte is belangrijk. In de afgelopen jaren is het gebied Skatehal/de Tramkade de plek geworden waar urban geland is in onze gemeente, onder meer in de Skatehal. Om hier en op andere plekken in de gemeente ruimte voor urban beschikbaar te houden, werken we intensief samen met andere beleidsterreinen, zoals Sport, Jongerenparticipatie en Stadsontwikkeling. In lijn met de uitspraak van de gemeenteraad onderzoeken we specifiek hoe urban een definitieve plek kan krijgen in het gebied van de Bossche Stadsdelta.

Deze samenwerking zoeken we ook in de ontwikkeling van een tweede lijn, namelijk het betrekken van kinderen en jongeren bij urban arts. Passend bij de hybride vorm van urban arts is het logisch om over de beleidsterreinen heen te kijken. Urban arts, Sport, Jongerenparticipatie en initiatieven als PowerUp073 hebben de potentie elkaar te versterken door het gebruik van elkaars netwerken, expertise en aanbod. We zorgen voor toegankelijkheid van deze kunstvorm door activiteiten niet alleen in het centrum te concentreren, maar juist de spreiding over de wijken, waar veel al plaatsvindt, te ondersteunen. Daarnaast zien we mogelijkheden om onderwijs en urban steviger aan elkaar te koppelen door de ontwikkeling van een doorlopende leerlijn urban en een steviger plek van deze discipline in het aanbod van cultuureducatie en -participatie.

Voorbeeld

Vanaf het najaar van 2019 vinden een voorronde en de finale van Nederlandse Breaking League plaats in 's-Hertogenbosch. Hiermee hebben we een jong en kansrijk urban-initiatief, mede opgericht door een Bossche breakdancer, naar 's-Hertogenbosch gehaald.

4.3. Verbinden van MENSEN

We maken cultuur van iedereen

Wat willen we bereiken?

- Meer mensen en een grotere diversiteit aan mensen die zich verbonden voelen met cultuur
 - Samenhang in het aanbod van cultuureducatie voor kinderen verbeteren
 - Amateurkunsten toegankelijker maken
 - Actieve en receptieve deelname aan cultuur van nieuw publiek vergroten (publiekswerking)
 - Het bereik van het bestaande cultuurpubliek, bewoners en bezoekers, versterken (publiekswerving)

– Cultuureducatie aan de basis

Deelnemen aan cultuur begint vaak met het breed kennismaken met professionele kunst van goed niveau. We streven er naar dat ieder kind in de gemeente die kennismaking krijgt. Zoals eerder aangegeven heeft dit een sociale waarde. Ook legt het een basis voor toekomstige cultuurdeelname. Vrijwel alle culturele organisaties kennen een cultuureducatieve component. Er is een belangrijke regierol bij Huis73 neergelegd om de kwaliteit daarvan te borgen en om het aanbod te structureren voor de scholen. Hoewel we al een groot bereik hebben, is er ruimte voor verbetering in de inhoudelijke en organisatorische afstemming. De culturele organisaties zijn sterk in het ontwikkelen

van nieuwe initiatieven op educatief vlak, de wensen en behoeften van scholen zijn ook voortdurend in ontwikkeling. De opgave aan Huis73 is om deze op een actievere wijze bij elkaar te brengen.

– *De verbindende kracht van amateurkunst*

Zoals we ook al eerder beschreven, speelt de amateurkunst een belangrijke rol in Cultuurstad van het Zuiden. Veel Bosschenaren doen aan amateurkunsten, het amateurkunstenleven is hier uitgebreid. We willen ook in de komende periode dat onze inwoners actief kunst en cultuur kunnen blijven maken en amateurkunst voor meer mensen toegankelijk maken. Amateurverenigingen als de fanfares en harmonieën, koren, toneelverenigingen, schilderclubs, de wijktheaters en de buurtpodia, de carnavalsverenigingen en Oranjeverenigingen dragen bij aan de brede basis en aan de verbinding van mensen aan cultuur en met elkaar. Deze organisaties zorgen voor een gevoel van samen doen en voor sociale cohesie. Daarmee zijn ze een belangrijk bindmiddel in onze gemeente, vooral ook in de wijken en dorpen, en van blijvend belang.

We ondersteunen de amateurkunsten nu via Huis73 en via de amateurkunstenregeling. Nu kunnen alleen verenigingen een beroep doen op deze regeling, en bereiken we een deel van de amateurkunstenbeoefenaars niet. We willen amateurkunst in de komende periode ook meer dan nu in niet-geïstitutioniseerd verband ondersteunen en willen hier meer middelen voor beschikbaar stellen. Het gaat in veel gevallen om vernieuwende initiatieven die niet direct passen in de traditionele amateurkunst 'vakjes' die we kennen. Bijvoorbeeld omdat ze plaatsvinden in communities, zoals gewoon is in de urban scene. Jongeren die deelnemen aan dergelijke initiatieven willen zich vaak niet bezighouden met allerlei organisatorische zaken en vinden de vorm van vereniging vaak te dwingend. Dat wil niet zeggen dat er geen gevoel van gemeenschapszin is, alleen wordt die op een andere manier vormgegeven. We verwachten dat de amateurkunst zich steeds vaker in verschillende niet-traditionele verbanden gaat voordoen. In de komende periode willen we de amateurkunst breder ondersteunen dan nu het geval is, door de amateurkunstenregeling ook voor nieuwe organisatievormen toegankelijk te maken. Het groepsverband blijven we belangrijk vinden, juist omdat dat bijdraagt aan de verbinding. We passen daarvoor de subsidieregeling voor amateurkunst aan, zodat we meer amateurkunst in groepsverband kunnen ondersteunen.

Daarnaast ondersteunen we de amateurkunstenbeoefening door een efficiënter gebruik van de ruimtes. Accommodaties voor amateurkunst zijn de afgelopen jaren vaak duurder geworden door onder andere grotere schaarste van ruimtes². Door meervoudig gebruik van ruimtes kunnen de kosten gedeeld worden en bieden we meer amateurorganisaties een plek. Het BACH Amateurhuis is hiervan een voorbeeld. We hebben deze ontwikkeling al in gang gezet en zullen dit in de komende beleidsperiode uitbreiden.

– *Muziekbeoefening en muziekeducatie*

In de komende periode blijven we amateurkunstenbeoefening in de breedte ondersteunen, maar richten we ons specifiek op muziek en jeugd. We zien dat we een breed scala aan muziekactiviteiten hebben in de stad, wijken, kernen en dorpen, maar ook versnippering. Op het gebied van muziekeducatie hebben we na het grotendeels verdwijnen van de functie van de muziekschool bij de voormalige Muzerije, een impuls gegeven aan muziekinitiatieven. Daarnaast zijn er tal van particuliere initiatieven opgekomen die onder de paraplu van het Muziekakkoord opereren. Individuele muziekdocenten, muziekscholen, harmonieën en fanfares hebben zich in de afgelopen jaren ingezet

² Zie Discussienota Herijking Accommodatiebeleid, reg. nr. 9300537 en Raadsinformatiebrief Herijking Accommodatiebeleid, reg. nr. 9300600.

voor het verzorgen van gedegen muziekonderwijs aan onze jeugd. We constateren echter versnippering in het aanbod en het ontbreken van een duidelijke, toegankelijke en kwalitatief goede structuur voor onze inwoners. In de komende periode willen we die samenhang en toegankelijkheid wel goed op gang brengen. Hiermee versterken we de onderlinge relaties, vergroten we de zichtbaarheid en zorgen we bovendien voor een betere doorstroom van amateurs naar professionals. We zien hierin een sleutelrol voor Huis73. Daarbij betrekken we ook uitdrukkelijk de muziekverenigingen zoals harmonieën en fanfares en muziekdocenten/muzikanten. Ook de podia zoals poppodium Willem Twee, de Toonzaal, Theater aan de Parade, en de grote festivals betrekken we hierbij. We leggen een focus op jongeren, maar vinden muziekbeoefening in de breedte ook belangrijk. In het plan van aanpak Meer Muziek van Huis73 komen al deze ambities en partijen samen: wijkgericht gelegenheid bieden tot het maken van muziek op elk niveau voor alle Bosschenaren.

– *Inclusieve cultuur, een nieuw publiek*

Een deel van het geïnteresseerde publiek neemt nog maar beperkt deel aan het cultuuraanbod. Denk hierbij aan jongeren, senioren, mensen met lagere inkomens, mensen met een fysieke beperking, bewoners van de (buiten)wijken en dorpen, of internationaal publiek (studenten, expats, nieuwkomers). Dit kan zijn omdat het huidige aanbod niet geheel aansluit op de interesses of mogelijkheden, of omdat er fysieke, financiële of andersoortige belemmeringen zijn. Zo gaven sommige respondenten in de Cultuurmonitor aan dat zij wel meer aan cultuur zouden doen, als ze dat samen met iemand zouden kunnen doen in plaats van alleen. De deelname aan het cultuuraanbod hangt ook af van de mate waarin mensen zich hierin herkennen in de programmering. Het gaat dan bijvoorbeeld om programmering dat specifiek gericht is op de LHBTIQ+ gemeenschap, waarin mensen met een fysieke beperking in deelnemen, of een programmering die cultureel divers is.

Het begrip publiekswerking krijgt een belangrijke plaats in het bereiken van dit nieuwe publiek, Publiekswerking (en inclusiviteit) gaat verder dan meedoen en meemaken, en is niet hetzelfde als educatie of marketing. Bij publiekswerking gaat het erom vanuit de inhoud een nieuw en diverser publiek te verbinden aan culturele organisaties, door het verlagen van drempels en het aanbod beter af te stemmen op de behoeften/interesses. Dit kan door programma's te maken voor specifieke doelgroepen, maar vooral ook door deze interessant te maken voor meerdere groepen en ze zo met elkaar te verbinden. Publiekswerking betekent ook een meer integrale benadering: de voorstelling of tentoonstelling, de nabespreking, het communityproject in de wijk vormen samen het programma. Ieder onderdeel trekt publiek, waarmee het bereik van een artistiek product dus meer is dan alleen de bezoekersaantallen aan een voorstelling. Samenwerking met organisaties als Quiet en Kameraden, wat nu al op kleine schaal gebeurt, maakt cultuur ook toegankelijker. Een prikkelarme dag op een festival, een herinneringsproject in een museum, een gebarentolk bij een voorstelling zijn andere voorbeelden van hoe cultuur inclusiever kan worden.

Voorbeeld

De Cultuurfamilie is een initiatief van theatermaker Minoux, samen met Theaterfestival Boulevard, Verkadefabriek, Willem Twee en Het Noordbrabants Museum dat alle Bosschenaren wil betrekken bij kunst en cultuur in een familie. Dit doen ze door niet de culturele instelling, maar de wijk, de mensen en hun interesses als vertrekpunt te nemen.

In 2023 vond het Queer Arts Festival plaats. Het festival, georganiseerd door platform Trek Iets Leuks Uit, is het eerste festival in 's-Hertogenbosch dat de queer community en queer arts centraal stelt.

– *Potentie van bestaande publieksgroepen benutten*

Onze culturele organisaties hebben een trouw publiek: mensen die sterk geïnteresseerd zijn in cultuur, die zich verbonden voelen met cultuur, met de professionele makers, de amateurverenigingen, de podia en de festivals. Dit brede draagvlak komt niet alleen tot uitdrukking in het aantal bezoeken aan culturele plekken en activiteiten in onze gemeente, maar ook door de vele vrijwilligers die zich inzetten voor cultuur. Uit de Cultuurmonitor en uit landelijk onderzoek blijkt dat er voor het huidige aanbod een groter publiek mogelijk moet zijn. Dit publiek bereik je niet zomaar; culturele organisaties moeten in dezen wedijveren met andere vrijetijdsbestedingen. Het gaat dan om de combinatie van onderscheidend zijn in je aanbod en deze goed naar je doelgroep te communiceren. Hierin nemen ze het op tegen partijen als Netflix, die goed slagen in die combinatie. Deze uitdaging is er na de coronacrisis niet kleiner op geworden, gezien de bezoekerscijfers die vaak nog altijd lager liggen dan in 2019.

Het publiek bestaat natuurlijk uit inwoners van de gemeente zelf, maar ook uit bezoekers uit de rest van de regio, en nationale en internationale bezoekers. Die kunnen we nog beter bereiken. De Cultuurmonitor laat zien dat onder andere een betere informatievoorziening ertoe bij zal dragen dat meer bewoners cultureel actiever worden in onze gemeente. Ook door samenwerking en afstemming kunnen we het huidige cultuurpubliek prikkelen andere typen cultuur te ontdekken en zo meer bezoekers te generen. We willen hierbij onder andere de groeiende groep internationale studenten, en internationale werkenden in de grotere regio meenemen, vooral in regionaal Brabantstadverband.

Voorbeeld

In 2021 hebben meerdere Bossche culturele organisaties meegegaan aan een pilot van het landelijke kennisinstituut cultuur & digitale transformatie DEN in samenwerking met Kunstloc. Door publieksonderzoek krijgen instellingen beter inzicht in wie hun publieken zijn en kunnen zij hiermee rekening houden in hun programmering en communicatie. Zo kunnen ze niet alleen een diverser maar ook een groter publiek bereiken.

Meer bezoekers van buiten 's-Hertogenbosch zijn bovendien ook economisch interessant. In de evaluatie gaven we al aan dat de cultuurtoerist voor een relatief grote economische spin-off zorgt. De cultuurtoerist komt voor het kwalitatieve culturele aanbod, en maakt er een uitgebreidere dag of weekend van met winkelen en een hapje eten. Het Jeroen Bosch-jaar heeft laten zien dat we heel goed in staat zijn culturele bezoekers uit Nederland en buitenland aan 's-Hertogenbosch te binden en dergelijke grote bezoekersstromen goed te begeleiden. Eerder onderzoek liet zien dat we onze iconen, zoals Theaterfestival Boulevard, November Music, Jazz in Duketown en Het Noordbrabants Museum nog sterker kunnen inzetten om meer bezoekers naar onze gemeente te trekken. Hiervoor is het van belang dat er scherper ingezet wordt op doelgroepen- en marketingbeleid, zowel door individuele organisaties, als gezamenlijk.

5. FINANCIËEL EN INSTRUMENTEEL KADER

Om dit beleid uit te voeren werken we met verschillende instrumenten. We hebben structurele meerjarige en eenjarige subsidierelaties in de BCB, de flexibele financiering via onze fondsen, co-financiering met andere beleidsterreinen, de co-financiering met provincie en Rijk, en investeringen in

gebouwen. Ten opzichte van de cultuurperiode 2021-2024 voeren we enkele wijzigingen door. Het systeem van structurele (meerjarige) subsidierelaties in de BCB en de incidentele financiering via onze fondsen werken nog altijd goed. We zien echter mogelijkheden om binnen dit systeem aanpassingen te doen, waarmee we nog beter uitvoering kunnen geven aan onze ambities en beleidslijnen. We sluiten daarmee ook beter aan bij de ontwikkelingen en behoeftes binnen het culturele veld.

5.1. Bossche Culturele Basis en Cultuurfondsen

We blijven werken met structurele subsidies binnen de Bossche Culturele Basis. Dit geeft de meeste duidelijkheid en zekerheid voor culturele organisaties. We blijven daarmee in lijn met de keuze die in 2016 door de gemeenteraad is gemaakt. Het past ook goed bij ons uitgangspunt van vertrouwen en partnerschap in onze relatie met hen. Binnen de BCB blijven we de professionele kunsten, amateurkunsten, en volksfeesten, zoals Carnaval en Koningsdag, structureel ondersteunen. De Cultuurfondsen blijven katalysator voor dynamiek en ondersteunen we nieuwe ontwikkelingen in in het culturele veld.

– Regeling meerjarige subsidie professionele kunsten

Een van de aanpassingen betreft de subsidiëring voor de professionele kunsten. Tot op heden worden deze subsidies via de begroting toegekend. We willen veranderen naar toekenning via een regeling. Zo creëren we een systeem waarin we zorgen voor een gelijk speelveld voor alle aanvragers die menen te kunnen bijdragen aan het realiseren van onze ambitie op basis van de inhoudelijke kaders. We verwachten dat we hiermee nog beter de vernieuwing in de Bossche Culturele Basis kunnen stimuleren. Naar verwachting leiden deze aanpassingen tot scherpere keuzes, of keuzes die we eerder niet hebben gemaakt. Het kan betekenen dat organisaties uit de BCB zullen vallen, maar ook dat nieuwe initiatieven een reële kans krijgen. Daarnaast vinden we het belangrijk dat het aanvraag- en beoordelingsproces op een transparante manier verloopt. In een regeling is aan de voorkant vastgelegd wat de voorwaarden en de beoordelingscriteria voor aanvragen zijn. Net als het subsidieplafond, en mogelijk de (maximale hoogte) van het aanvraagbedrag. Hiermee is het voor (culturele) organisaties duidelijker waaraan hun aanvragen moeten voldoen dan wanneer alleen de beleidslijnen als leidraad voor de aanvragen worden genomen. Door de transparantie en toetsbaarheid met betrekking tot de voorwaarden en beoordelingscriteria is het risico op subjectiviteit in de toekenning minder groot. Maar het betekent bovenal een keuze die is gestoeld op transparantie en een gelijk speelveld. Een aantal specifieke functies past niet in een regeling, zoals media. Deze blijven we ondersteunen via de begroting.

– Algemene Bossche Cultuurvoorzieningen

Binnen de regeling meerjarige subsidie professionele kunsten creëren we een categorie voor de Algemene Bossche Cultuurvoorzieningen (ABC). Dit zijn de basisvoorzieningen die je wilt hebben in een culturele gemeente van het formaat van 's-Hertogenbosch: verschillende typen podia voor theater, muziek en dans, musea, en een bibliotheek/huis voor cultuureducatie en -participatie. Zij exploiteren bijna allemaal een gebouw, en ontvangen mede op basis daarvan een relatief hoge subsidie. Om de continuïteit van deze organisaties te borgen, is het wenselijk de subsidies voor deze organisaties te handhaven en daar aan de voorkant al duidelijkheid over te geven. Daar stellen we wel iets tegenover. Als gemeente mogen en kunnen we van hen meer gezamenlijke verantwoordelijkheid verwachten voor het bredere culturele veld in de gemeente, bijvoorbeeld op gebied van talentontwikkeling van lokale makers, cultuureducatie en professionalisering van het lokale veld. We

verwachten van deze organisaties dat zij concrete doelen en acties benoemen op dit vlak. Niet per se van alle organisaties hetzelfde, maar passend bij de organisatie en samen voor het geheel. We vragen organisaties hier ook financiële verantwoordelijkheid voor te nemen, door deze voorwaarde binnen de bestaande begroting in te realiseren.

De keuze om ook een festival aan te merken als Algemene Bossche Cultuurvoorziening sluit goed aan op ons culturele profiel, waarin we ons onderscheiden als stad van muziek- en theaterfestivals. Theaterfestival Boulevard combineert een (inter)nationale kwaliteit met een sterke lokale worteling, meer dan de andere festivals doen. In de afgelopen jaren heeft het festival laten zien dat het een spilfunctie vervult voor lokale makers en instellingen, en dat het een groot en lokaal publiek aan zich weet te binden. Dit festival is daarmee een logische keuze.

– Regeling Amateurkunsten en Regeling Volksfeesten

Met de regeling amateurkunst willen we amateurkunst in groepsverband stimuleren. Binnen de regeling blijft de focus op jeugd en muziek. Daarbij willen we de regeling toegankelijker maken voor vormen van amateurkunst die niet plaatsvindt in verenigingsvorm of op een school, maar bijvoorbeeld communities of op andere informelere wijzen. Hiermee doen we meer recht aan de ontwikkeling die de amateurkunstenbeoefening in de afgelopen jaren heeft doorgemaakt. We verwachten daarmee ook een bredere groep (jeugdige) amateurkunstenaars te kunnen bereiken en ondersteunen, in de discipline muziek en daarbuiten. Zo maken we de amateurkunst in 's-Hertogenbosch meer toekomstbestendig. Daarnaast maken we een regeling voor de Volksfeesten. Met deze regeling willen we de organisatie en de uitvoering van volksfeesten en herdenkingen ondersteunen die bijdragen aan het verbinden van mensen en het versterken van de culturele levendigheid en sociale cohesie in de gemeente 's-Hertogenbosch. Onder volksfeesten vallen nu onder meer Carnavalsvieringen, Sinterklaas en Koningsdag. We willen de regeling breder toegankelijk maken, en ook ruimte creëren voor andere vieringen en herdenkingen.

– Regelingen in de Cultuurfondsen

In 2017 zijn we gestart met 3 Cultuurfondsen: Landelijk Onderscheidend, Lokaal Effectief en Pop-Up. Deze drie regelingen hebben gezorgd voor nieuwe impulsen in ons cultureel aanbod, en voor een breder publieksbereik. Een aantal van de organisaties die gestart zijn met een projectsubsidie zijn doorgestroomd naar de BCB, zoals Paleis voor Volksvlijt, Dukebox, Minoux en Academie voor Beeldvorming. We willen nu de regelingen herijken en herinrichten om beter richting te kunnen geven aan de beleidsdoelen en aan te sluiten bij de behoeften van aanvragers. We steeds vaker dat de regelingen in hun huidige vorm knellen. Zo sturen de fondsen sterk op het ontwikkelen van een artistiek product. We hebben met de tijdelijke Corona-regelingen gezien dat een ruimer begrip meer, en andere, ontwikkelingen in gang zetten. Als we de ontwikkeling van de beroepspraktijk van makers willen ondersteunen, hoeft dat niet per sé vorm te krijgen in de vorm van een artistiek eindproduct. Dat geldt ook voor innovatie van (professionele) organisaties. Innovatie zit immers niet alleen in het product. Daarnaast merken we dat het nodig is de focus op projecten te verbreden naar programma's. Ontwikkelingen vallen nu soms tussen wal en schip, omdat ze niet in de vorm van een project komen. Het kunnen uitvoeren van een (jaar)programma geeft een beginnende organisatie net wat meer slagkracht en ervaring, en een betere mogelijkheid om te kunnen door ontwikkelen. Hierin volgen we dus de aanbevelingen uit de cultuurscan.

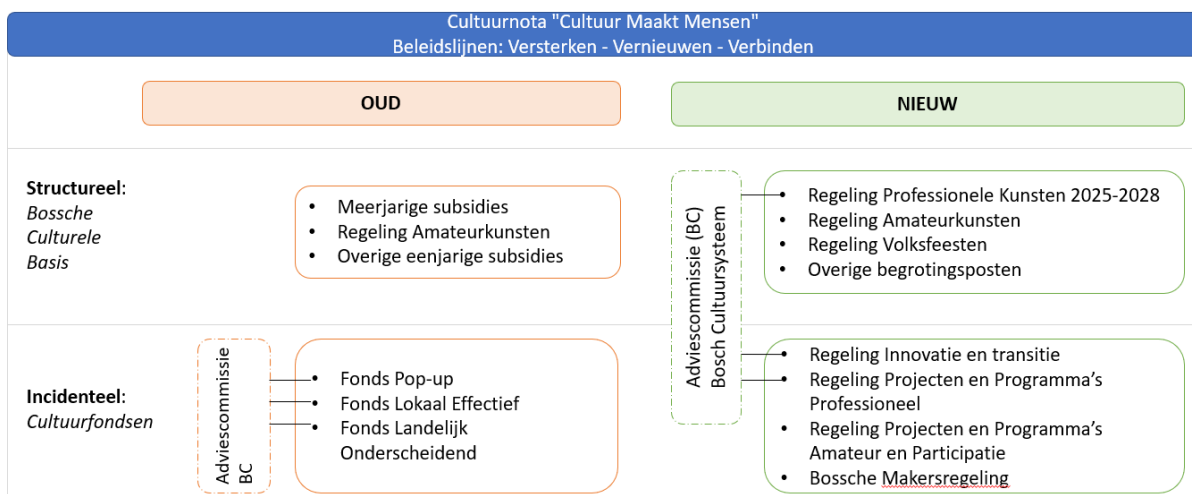
We creëren vier nieuwe regelingen. Met een specifieke regeling, de Bossche Makersregeling, ondersteunen we individuele Bossche makers, -collectieven en gezelschappen in de doorontwikkeling van de culturele beroepspraktijk. Daarnaast ontwikkelen we twee regelingen Programma's en

Projecten, voor professionele kunsten en voor amateurkunsten. Hiermee stimuleren we de ontwikkeling van vernieuwende en onderscheidende incidentele activiteiten op het gebied van professionele kunsten die niet vallen onder de meerjarige regeling professionele kunsten. En stimuleren we cultuurparticipatie door alle inwoners en incidentele amateurkunstenactiviteiten, die niet binnen de RAK-regeling vallen. De vierde regeling betreft de regeling Innovatie & Transitie. Dit is een regeling die geënt is op de regeling Vernieuwing & Transitie, die we in de nasleep van Corona hebben ontwikkeld. Met deze regeling willen we specifieke projecten ondersteunen van organisaties in de BCB die gericht zijn op vernieuwing en transitie op het gebied van aanbod, publieksbereik en samenwerking bij culturele organisaties die meerjarig ondersteund worden door gemeente 's-Hertogenbosch.

– *Culturele Codes en Duurzaamheid*

In de komende periode zullen de Culturele Codes een prominentere rol gaan spelen bij de beoordeling en toekenning van subsidies. Hoe we daarmee omgaan verschilt per code en ook per regeling. De toepassing van de Governance Code Cultuur wordt verplicht, en de onderschrijving van de Fair Practice Code en Code Diversiteit & Inclusie. We vragen organisaties inzichtelijk te maken hoe zij de Fair Practice Code toepassen. Daarbij is Fair Pay een verplichting, tenzij er zwaarwegende redenen zijn om daarvan af te wijken. We verwachten ook een reflectie op de vier P's uit de Code Diversiteit & Inclusie. We verwachten dat aanvragers specifieke doelen of activiteiten benoemen waaruit blijkt dat zij invulling geven aan de Code. We houden hierbij rekening met het type en de grootte van de organisatie. We begrijpen dat dit voor een grote professionele organisatie anders is dan voor een vrijwilligersorganisatie of amateurvereniging. Tegelijkertijd vinden we dat ieder daaraan op zijn eigen manier een inspanning op kan leveren. Binnen onze gemeente is duurzaamheid ook een belangrijk thema. We verwachten van aanvragers dan ook een visie op duurzaamheid binnen hun organisatie of activiteit.

Schematisch zien de aanpassingen in het financieringssysteem er als volgt uit:

5.2. Financiering

De ambitie om onze positie van Cultuurstad van het Zuiden te versterken, de ontwikkeling van nieuwe initiatieven in de gemeente, en autonome kostenontwikkelingen in het veld zorgen voor een grotere financieringsbehoefte.

Bij het bestuursakkoord zijn er structureel extra middelen vrijgemaakt voor de verhoging van het budget van de Bossche Culturele Basis, de huisvesting Amateurkunsten (BACH), een creatieve makershub, de Bossche Zomer en Impuls culturele ideeën. Hiermee, en door de (her)verdeling van de middelen over de verschillende regelingen, geven we voor een deel al invulling aan die behoefte. Daarnaast zorgen we voor integrale afstemming en synergie daar waar functies/activiteiten aan meerdere beleidsterreinen raken, waarbij we dekking realiseren binnen de bestaande begrotingsposten. We zien onder meer kansen op het gebied van stadsontwikkeling, economische zaken, onderwijs, sport en welzijn.

Daarnaast dragen we als gemeente bij aan het culturele klimaat door te blijven investeren in – vaak ook monumentale – gebouwen. Organisaties krijgen daarmee goede en op maat ingerichte faciliteiten en worden sterker zichtbaar, zoals we doen bij het Theater aan de Parade. Maar ook tal van amateurverenigingen en kunstenaars kunnen hun werk doen omdat we (onrendabel) investeerden in de gebouwen waar ze gehuisvest zijn. Ook voor de komende periode blijven we investeren met de herhuisvesting van Design Museum Den Bosch de huisvesting van Huis73.

We blijven ook inzetten op co-financiering van de provincie en het Rijk voor Bossche culturele organisaties. Onze huidige investeringen leveren een substantiële bijdrage vanuit de provincie en het Rijk op, die we voor de toekomst willen borgen. Hiertoe garanderen we matching vanuit onze subsidies met minimaal het huidige structurele bedrag in de begroting.

6. DE PLANNING

12 december	Raadsvoorstel in gemeenteraad
1 december – 31 januari	Aanvraagperiode meerjarige regeling professionele kunsten
Q1 – Q2 2024	Beoordeling aanvragen meerjarige regeling professionele kunsten
Q2 – Q3 2024	Ontwikkeling overige regelingen
1 januari 2025	Start nieuwe cultuurplanperiode